

LGBT Hareketin Gelişimi, Kurumsallaşması ve Batı Medeniyet Projesine Dönüşümü

H. Şule Albayrak

Öz: Bu çalışma, Batı ülkelerindeki yükselişinin ardından kültürel, politik ve ekonomik küreselleşmenin etkisiyle daha çok karşılaşılan ve 2010 sonrası dönemde dijitalleşme ve yeni medya sahalarındaki gelişmelerle küresel düzeyde büyük bir ivme kazanan eşcinsel hareketin ortaya çıkışını, yükselişini, kurumsallaşma sürecini ve küreselleşmesini konu edinmektedir. Bu çerçevede makale, LGBT hareketin haklar söylemi bağlamında nasıl kurgulandığını ve bir medeniyet projesi olarak nasıl uygulandığını mercek altına almaktadır. Çalışmada cevap aradığımız temel soru şudur: "Eşcinsel haklarının insan hakları bağlamına oturtulmasının Batı'nın (medeniyet) Batı dışı (medeniyet dışı) üzerindeki iktidar pratiklerine ve medeniyet söylemine yansımaları nelerdir?" Bu soru çerçevesinde öncelikle eşcinsel hareketin ortaya çıkışı ve gelişim süreci tasvirî şekilde ele alınacaktır. Ardından eşcinsel hareketin küreselleşmesi, ulus aşırı ve ulus üstü kurumlar tarafından himaye edilmiş süreci sorunsallaştırılacaktır. Son olarak eşcinsel haklar söyleminin bir medeniyet projesi olarak nasıl kurgulandığı ve Batılı hegemonyanın sürdürülmesindeki işlevselliği sorgulanacaktır. Bu minvalde çalışmada konuyla ilgili akademik yazın, kamuoyu araştırmaları ve raporlardan faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eşcinsel hakları, LGBT aktivizmi, homomilliyetçilik, homokapitalizm.

Abstract: This study analyzes the development, institutionalization, and globalization of the LGBT movement and also examines how the movement has been constructed in the context of rights discourses and implemented as a civilization project. The main question this study examines is, "How has situating gay rights in the context of human rights discourse reflected onto strengthening Western hegemony over the global South?" In this context, the study first descriptively analyzes the development, institutionalization, and globalization of the LGBT movement in the 20th century, then critically analyzes the globalization of the gay movement and the process of it being supported by international, transnational, and supranational institutions. Lastly, the study will question how the rights discourse of the gay movement has been constructed as a civilization project, as well as its functionality in maintaining Western hegemony. The article will use academic literature, reports, and public research in this respect.

Keywords: LGBT rights, LGBT activism, homonationalism, homocapitalism.

@ Doç. Dr., Marmara Üniversitesi. sule.albayrak@marmara.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-0311-5121>

© İlmi Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/M0686
insan & toplum, 2023; 13(3): 32-56
insanvetoplum.org

Başvuru: 08.01.2022
Revizyon: 19.04.2022
Kabul: 27.05.2022
Online Basım: 18.07.2022

Giriş

Eşcinsellik, tarih boyu var olmuş; her toplumda kültür, değer, hukuk ve inanç bağlamlarında değerlendirilmiş ve ekseriyetle toplumlarda istenmeyen, hastalık veya normal dışı bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde yeni olan şey, eşcinselliğin bir kimlik olarak kamusal taleple ortaya çıkışı ve norm yıkıcı bir harekete dönüşmesidir (Albayrak, 2020). Norm yıkıcılık, normalin ne olduğunu tartışmaya açmakla yakından ilgilidir. Sosyal inşacılık perspektifinden bakıldığında yerleşik toplumsal değerler, normlar ve kuralların dayandığı prensiplerin sürgit hakikatler olmadıkları, toplum tarafından inşa edildikleri ve toplumsal iktidar ilişkilerini barındırdıkları benimsenir, insana dair hemen her şey üretilmiş olana indirgenerek ele alınır.

Bedenin ve cinsiyetin doğal olmayıp kültürel ve dilsel olarak inşa edildiği fikriyle radikal toplumsal inşacılığın temsilcisi olan Butler'ın (2014) fikirleri son yirmi yıl içinde cinsiyet çalışmalarında popülerliğini artırmış ve queer aktivizminin söylemsel temelini oluşturmuştur. Akademik sınırları aşmış sivil, politik ve sosyal aktivizm alanlarında popülerleşen bu yaklaşım, ülkemizde de son yıllarda çokça ilgi görmüştür. Böylece toplumsal cinsiyetten LGBT'ye uzanan yolda en önemli dönüm noktası, cinsiyetin doğal haliyle ikili ayrımına dayalı açıklamadan yani biyolojik izahıtan sosyal süreçlere işaret eden söyleme yönelmekle olmuştur (Rahman, 2020). *Cinselliğin Tarihi*'nde Foucault (2007), cinselliğin delilik gibi modern kategoriler olarak sosyal bağlam içinde üretildiğine, iktidar ilişkilerine bağlı epistemik bilgi süreçleriyle normal ve normal olmayanın söylem yoluyla yaratıldığına ve öznel deneyimle kurulduğuna değinmiştir. Foucault'nun bilgi, güç ilişkisi ile cinselliğin üretimi arasındaki bağa dair görüşlerinden sonra Butler'ın istikrarlı bir cinsel yönelim ve cinsiyet kategorisinin reddine yönelik fikirleri, cinsiyet ve cinselliğe dair çalışmaları etkilemiştir. Butler'ın ardından Kosofsky Sedgwick'in homo/heteroseksüelliğe dair söylemsel analizleri de cinselliğin ve cinsiyetin doğallığını sorgulayan ve gerçekliği yapı söküme uğratmaya yönelik queer teorisinin gelişmesine katkı sunmuştur (Thiel, 2020). Oysa 1980 ve 1990'larda HIV/AIDS gündeminin önemli olduğu dönemde özcü yaklaşım eşcinselliğin bir tercih değil değişmez bir durum olduğu argümanını öne sürmüştür ve LGBT savunucularının bir kısmı özcü bir perspektiften eşcinselliğin doğal olduğunu savunmaktadır. Ancak "queer" in ortaya çıkışıyla cinsel arzunun akışkanlığı, cinsel deneyimin karmaşıklığı bağlamında araştırmalara temel teşkil edecek ve haklar bağlamında savunulacak yeni bir söylem önerilmiştir (Singh, 2020).

Cinsiyete dair biyolojinin temel alınmasını özcü bularak reddeden queer, Butler'ın açtığı yolda cinselliğin toplumsal ve kültürel olarak şekillendirildiğini savunmuş ve anormal ya da gayri tabii olarak tanımlanan tüm cinselliklere kucak açan radikal bir harekete dönüşmüştür. Terim, 1990'larda HIV/AIDS krizi sırasında kullanılmaya

başlanmış ve “Queer Nation” isimli örgüt New York’ta AIDS aktivistlerince 1990’da kurulmuştur. Heteronormatif sosyal yapının ve sabit kimliklerin eleştiri aracına dönüşen queer, sonunda sosyolojiden coğrafyaya, tarihten medya çalışmalarına, edebiyattan kültürel çalışmalara birçok alana dâhil edilmiştir (Singh, 2020).

Eşcinsel hareketin 20. yüzyıldaki yükselişi, kurumsallaşması ve küreselleşmesi çeşitli aktör, kurum ve hareketlerin öncülüğünde gerçekleşmiş; 1960’larda yükselişe geçen eşcinsel aktivizmi sosyal, siyasal, hukuki ve tıbbi birçok alanda hak taleplerinde bulunmuş ve bunun için örgütlü faaliyetler yapmıştır. Konunun ruhsal hastalık tanımından çıkarılarak normalleştirilmesi ve insan hakları çerçevesinde ulus aşırı ve ulus üstü kurumlarca ele alınmaya başlanması, eşcinsel hak taleplerinin küresel ölçekte seslendirilmesine imkân sağlamıştır. Eşcinsellik 1973’te Amerikan Psikiyatri Derneği tarafından ruhsal bozukluklar (*mental illness*) (DSM) kategorisinden; 1990’da Dünya Sağlık Örgütü’nün hastalıklar listesinden (*international classification of diseases*) çıkarılmış, bilimsel ve kurumsal sahada normal kategorisine alınmıştır. Soğuk Savaş’ın bitimini müteakip 1990’larda Batı ve Batı dışı ülkelerde hızla örgütlenen LGBT grupları, kimi devletler ve küresel kapitalizmin desteği ile güçlenmiş, ulus aşırı ve ulus üstü kuruluşlar aracılığıyla medeniyetin ve modernitenin göstereni şeklinde kurgulanarak Batı’nın kendini diğerlerinden ayırtırmasına yarayacak yeni bir güç alanına dönüşmüştür. Çoğu zaman eşcinsellik savunuculuğu medeniyet savunuculuğuyla özdeşleştirilerek eşcinsel hareketin söylemine eleştirel yaklaşım barbarlıkla bir tutulmuş ve çalışmada ortaya konacağı gibi bu durumun küresel siyaset alanında tahakkümü meşrulaştırıcı sonuçları olmuştur.

Bu çalışma, Batı ülkelerindeki yükselişinin ardından kültürel, politik ve ekonomik küreselleşmenin etkisiyle ülkemizde daha çok karşılaştığımız ve son yıllarda dijitalleşme ve yeni medya sahalarındaki gelişmelerle küresel düzeyde büyük bir ivme kazanan eşcinsel hareketin Batı ülkelerinde ortaya çıkışı ve yükselişini, kurumsallaşma sürecini, küreselleşmesini ele almaktadır. Konunun Batı ülkelerindeki gelişme seyri ve uluslararası kurumlarda konu edilme biçiminin aydınlatılması, son yıllarda eşcinsel hakları söylemiyle daha fazla muhatap olan Türkiye’deki gelişmekte olan hareketi ve hareketin seyrini daha iyi anlamaya yardımcı olabilir. Bu açıdan çalışma, ülkemizdeki eşcinsel hareketin ilham kaynağı olan Batılı eşcinsel hareketi tasvirî şekilde analiz etmekte ve bir medeniyet projesine dönüştürülmesini sorunsallaştırmaktadır. LGBT hakları söylemi ile iktidar pratikleri arasındaki ilişkiye dikkat çekmesi bakımından makale, Türkçe yazındaki boşluğa işaret etmeyi ve bu konuda mütevazı bir katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Çalışmada LGBT bağlamındaki gelişmeler, ilgili literatür bağlamında değerlendirilmiş ayrıca raporlar ve kamuoyu araştırmalarından faydalanılmıştır.

Bu makalede cevabı aranan temel soru şudur: “Eşcinsel haklarının insan hakları bağlamına oturtulmasının Batı’nın (medeniyet) Batı dışı (medeniyet dışı) üzerindeki iktidar pratiklerine ve medeniyet söylemine yansımaları nelerdir?” Bu soru çerçevesinde öncelikle eşcinsel hareketin ortaya çıkışı ve gelişim süreci ele alınacaktır. Ardından eşcinsel hareketin küreselleşmesi ve uluslararası ve ulus üstü kurumlar tarafından himaye ediliş süreci mercek altına alınacaktır. Son olarak eşcinsel hareketin haklar söyleminin bir medeniyet projesi olarak nasıl kurgulandığı ve Batılı hegemonyanın sürdürülmesindeki işlevselliği sorgulanacaktır.

Eşcinsel Aktivizminin Gelişimi

Eşcinsel aktivizminin ilk örnekleri, 20. yüzyıla girerken öncelikle Almanya ardından Avrupa’nın çeşitli şehirlerinde ve ABD’de ortaya çıkmıştır. Homoseksüel kelimesi ilk kez 1864’de Macar gazeteci Karoly Maria Kertbeny’in ilk homoseksüel aktivist Alman hukukçu Karl Heinrich Ulrichs’e yazdığı mektupta kullanmıştır (Ayoub & Paternotte, 2020, s. 157). Almanya’daki ilk eşcinsel aktivizminin merkezi ise Magnus Hirschfeld’in 1897’de Berlin’de kurduğu Institut für Sexualwissenschaft olmuş ve bu kuruluş, eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması için uzun süre etkili faaliyetlerde bulunmuştur (Rayside, 2020, s. 45). Bu tip organizasyonlar özellikle Avrupa’da eşcinselliğin o dönem için suç görüldüğü Almanya, Hollanda, İngiltere gibi ülkelerde ortaya çıkmıştır. Hızlı bir endüstrileşme ve kentleşmeye paralel olarak yoğun bir sosyal değişimin yaşandığı Almanya’da ve diğer Avrupa ülkelerinde I. Dünya Savaşı sonrasında eşcinsel kulüp ve barlarda artış gözlenmiştir. Ancak 1930’larda bir azalış olsa da II. Dünya Savaşı eşcinsel aktivizminin yeniden sahneye çıkması için uygun koşulları ortaya çıkarmıştır fakat bu dönemde yalnızca İsviçre’de eşcinsel aktivizmine izin verilmiştir. Bu çerçevede eşcinsel aktivizminin (homofili aktivizmi olarak da bilinir) asıl faaliyet dönemi 1945 sonrasında Hollanda, İskandinavya, İngiltere, Almanya, Belçika ve Fransa’da olmuştur (Ayoub & Paternotte, 2020, s. 157). 1946’da Shakespeare Club Hollanda’da, 1954’de The Association Arcadie Paris’te, 1951’de the Mattachine Society¹ Los Angeles’ta kurulmuş, eşcinsel oluşumların benzerleri başka birçok Avrupa şehrinde ortaya çıkmıştır (Rayside, 2020, ss. 45-46).

1 Mattachine kurucusu Harry Hay, komünist partiye üye bir aktivist ve aktördü (SurveyLA, 2014). Komünist parti içinde yer alırken küçük gruplar halinde yer altı organizasyonu olarak gizli yapılanma yöntemlerini öğrenmiş, Mattachine cemiyetini bu şekilde gizlilik yemininin yapıldığı ve hücrelerden oluşan bir yapılanma olarak kurmuştur. Gizlilik bu grup için önemli olmuş, davetler üye evlerinde verilmiş, çoğunlukla erkeklerin yer aldığı davetlerde kimliğini gizli tutmak isteyen üst düzey profesyoneller yer almıştır.

1953'te ABD'de yayınlanan eşcinsel dergi One Inc. üyelerinin çoğu Mattachine grubunda yer almış kişilerden oluşmuştur. 1958'de "Mutluyum Eşcinselim" (*I am glad, I am a homosexual*) kapağıyla çıkan One Inc., eşcinsel bilincin yükselmesi için çalışmış, 1958'de dava konusu olmuş ve yüksek mahkeme eşcinsellere yönelik ayrımcılık yapıldığına hükmetmiştir. 1955 yılında One Inc. dergisi bir eğitim programı açmış; eşcinsel kimlik ve haklarla ilgili cumartesi günleri eğitim vermeye başlamış, böylece Los Angeles'taki bu faaliyetler diğer bölgelerdeki eşcinselleri cezbetmiştir. Aynı yıl, 1955'te ABD'nin ilk lezbiyen organizasyonu Daughters of Bilitis San Francisco'da kurulmuş, eşcinsel kadınlar evlerde gizlice bir araya gelmişler zaman içinde ABD'nin ilk lezbiyen dergisi The Ladder'ı yayınlamışlardır. Bu dergi Mattachine cemiyeti ve One Inc. tarafından desteklenmiştir (SurveyLA, 2014, s. 12).

Eşcinsel hareket için asıl rüzgâr, 1960'larda gençler arasında militan aktivizmin yükselişe geçtiği, Vietnam savaşına tepkilerin seslendirildiği, işçi sendikalarının, etnik, ırksal azınlıkların (örneğin; ABD'de siyahların sivil haklar hareketinin) ivme kazandığı ve sonuç aldığı bir dönemde oluşmuştur. Bu, ikinci dalga feminizmin geleneksel cinsiyet rollerine yönelik itirazlarının da (her ne kadar eşcinsel hareketle ekseriyetle yan yana durmasalar da) seslendirildiği bir dönemdir. 1960 ve 1970'lerin cinsel özgürlük talepleri sırasında özellikle 1968 eylemleri döneminde eşcinsel aktivizmi yeni bir biçim almıştır. Eşcinsel eylemlerinin yapıldığı ABD'deki meşhur Stonewall olaylarının yaşandığı bu dönemde gey erkeklere lezbiyenler de katılmıştır. 1980'lerde gey ve lezbiyen organizasyonlar Orta ve Doğu Avrupa'da örgütlenmiş; 1990'lara gelindiğindeyse trans haklarını dillendiren gruplar birçok ülkede ortaya çıkmıştır (Ayoub & Paternotte, 2020, ss. 157-158).

1960'lar özellikle ABD'de eşcinselliğe yönelik siyasi savunuculuğun görüldüğü bir dönem olmuştur. İlk eşcinsel Amerikan Kongre adayı olan Frank Kameny liderliğinde ABD'nin ilk homofil örgütlerinden olan Mattachine grubu büyüme kaydetmiştir. Bu dönemde San Francisco Castro Street önemli bir eşcinsel merkezine dönüşmüştür. 1969'daki New York'ta gerçekleşen Stonewall polis karşıtı eylemler, eşcinsel hareketin dönüm noktası olmuş, bundan sonra eşcinsel mobilizasyon önemli bir ivme kazanmıştır. Stonewall eylemlerinden hemen sonra Eşcinsel Kurtuluş Cephesi (*Gay Liberation Front*) kurulmuştur. Bu oluşum eşcinsel haklarının kamusal olarak açıktan savunan ilk oluşum olması bakımından önemlidir ve eylemleri dikkate değer sonuçlar doğurmuştur. ABD, Avrupa ve Latin Amerika'nın birçok şehrinde eşcinsel kurtuluşu sloganıyla gruplar ortaya çıkmış; gazeteler, dergiler, kitapçılarla en radikalinden daha reformistine aktivizm yayılırken gençler arasında ve üniversitelerde eşcinsel savunuculuğuna yönelik faaliyetler gerçekleştirilmiştir. University of Toronto Homophile Association, Stonewall olaylarından sonra kurulmuş, İngiltere'de 1970'de London School of Economics'de

eşcinsel kurtuluşu (*gay liberation*) toplantısı yapılmış ve benzer aktiviteler diğer Avrupa şehirlerinde de gerçekleştirilmiştir (Rayside, 2020, s. 49). Ayrıca 1970'lerde Chicago, San Francisco, Los Angeles, Londra gibi şehirlerde gösteriler yapılmıştır. 1971'de Los Angeles'ta gerçekleştirilen Uluslararası Psikiyatristler Birliği toplantısında eşcinseller için elektroşok tedavisinin uygulanması gündem olmuş, toplantının yapıldığı Biltmore Oteli eşcinsel aktivistlerce basılmıştır (SurveyLA, 2014, s. 19). Bu olay sonrasında birlik ile aktivistler arasında başlayan görüşmeler önemli sonuçlar doğurmuş ve 1973'te Amerikan Psikiyatri Birliği'nin eşcinselliği akıl hastalığı listesinden çıkarması, eşcinsel aktivistler için önemli bir başarı olarak değerlendirilmiştir.

Eşcinsel aktivizmini ulusal sınırları aşarak geliştirmeyi hedefleyen Avrupa'nın en önemli eşcinsel oluşumlarından biri 1986'da ILGA (*International Lesbian and Gay Association*) olarak ismini yenilemiştir. Yüzlerce LGBT organizasyonu kapsayan bir çatı örgüt olan ILGA, 1990'lar boyunca büyük ölçüde Avrupa'ya odaklanmış; Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonunda etki ve meşruiyet kazanmıştır (Aylward, 2020, s. 104). Bu organizasyon, sonraki dönemde eşcinsel aktivizminin küreselleşmesinde de merkezi bir rol oynamıştır. ILGA, belli bir Avrupa fikri üzerine kurulu olmakla birlikte eşcinsel hakları söylemini Avrupalı değerler üzerinden okumuş ve Avrupa Birliği gibi Avrupalı kurumlar ve Birleşmiş Milletler gibi küresel kurumlar sayesinde LGBT konusunda isteksiz olan ülkelere baskı kurulmasını talep etmiştir (Ayoub ve Paternotte, 2020, s. 158). Bu çerçevede özellikle insan hakları alanlarına erişim konusunda çalışmalar yapmış; 1993'te BM bünyesinde danışma statüsü verilen ilk eşcinsellik odaklı organizasyon ILGA olmuştur (Aylward, 2020). Ancak bu kuruluşun pedofiliyi savunan örgütleri (NAMBLA) de barındırdığı ortaya çıkınca statüsü askıya alınmıştır. 2006 yılında üç eşcinsel kuruluşa daha BM bünyesinde danışmanlık statüsü verilmiş, zamanla birçok LGBT STK'nın akreditasyonu ile eşcinsellik, BM insan hakları bünyesinde kendine önemli bir yer edinmiştir.

1970'ler ve 80'lerde eşcinsel hareketleri Londra, Sidney, New York, Toronto gibi şehirlerde daha organize ve açık hale gelmiştir. Eşcinsel hareketlerin Avrupa kurumlarıyla kurdukları iş birlikleri neticesinde eşcinsellik 1980'li yıllarda İrlanda, Kıbrıs, Romanya gibi ülkelerde legal hale gelmiştir. 1981'de Avrupa Konseyi eşit haklar kararı ile sembolik bir girişimde bulunmuştur. Aynı sene içinde Kuzey İrlanda eşcinselliği suç saydığında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, İrlanda'nın Avrupa İnsan Hakları sözleşmesini ihlal ettiğine karar vermiştir (Rayside, 2020). Avrupa Birliği ülkelerinde iş yerinde eşcinsellere yönelik ayrımcılığı yasaklayan Amsterdam Antlaşmasınının 13. maddesi 1997'de imzalanmıştır.

ABD, İngiltere, Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda gibi Anglosakson ülkelerde eşcinsel hareketin politika değişimi taleplerine yönelik siyasi girişimlerde üç mesele

gündem oluşturmuştur. Birincisi eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması, ikincisi cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde yapılan ayrımcılıkların yasaklanması ve üçüncüsü eşcinsel evliliklerin yasallaşmasıdır (Smith, 2020, s. 140). Bu bağlamda politik, yasal ve sivil mücadele içinde olan eşcinseller, 1960'lardaki eşcinsel özgürlüğü taleplerinden 2000'lere gelindiğinde evlilik taleplerine yönelmişlerdir.

Eşcinsel birlikteliklerin yasal meşruiyet kazanması açısından Danimarka başı çekmiş, 1989'da kayıtlı eşcinsel birliktelikleri yasallaştıran Danimarka'yı diğer Avrupa ülkeleri takip etmiştir. Tüm evlilik haklarının kabulü ise ilk olarak 2001'de Hollanda'da sonrasında Avrupa ülkelerinin çoğunda gerçekleşmiştir (Ayoub & Paternotte, 2020). 2000'lerde "cinsiyet kimliği" (*gender identity*) kavramı queer hareketin siyasetinde merkezî bir yer bulmuş ve bu dönemde eşcinsel hakları için kurulan organizasyonlarda büyük artış gözlenmiştir. Böylece eşcinselliğin hukuki koruma altına alınması yönünde sonuçlar elde edilmiş ve eşcinsel evlilikler birçok ülkede yasallaşmıştır. Mesela; Kanada'da 2004'te, Yeni Zelanda'da 2013'te, İngiltere'de 2014'te, İskoçya'da 2014'te, Avusturalya'da ise 2017'de eşcinsel evlilikler yasal hale getirilmiştir. Her ne kadar 1996'da Amerikan Başkanı Bill Clinton, Evlilik Savunma Yasasını (*Defense of Marriage Act*) imzalayarak eşcinsel evlilikleri yasaklamış olsa ve 2000'lere kadar birçok eyalet bu şekilde yasaklayıcı yasalar yapmışsa da 2003'te Lawrence davasıyla birlikte eşcinsel hakları söylemini benimseyen yasal kararlar alınmaya başlanmış ve bu sürecin devamında 2015 yılında eşcinsel evlilikler tüm ülkeyi kapsayan şekilde yasallaşmıştır (Smith, 2020). Tüm bu süreçte toplumsal rızanın oluşturulması için önemli çalışmalar yapılmış, kamuoyu görüşleri 1960'lardan bugüne büyük değişim göstermiştir. Günümüzde Avrupa ve Amerikan halkları geçmişle kıyaslanamayacak oranda pozitif bir yaklaşıma sahiptir. Mesela; 1988'de ABD'de eşcinsel evliliklerin yasallaştırılmasına dair %11 olan kamuoyu desteği 1996'da %27'ye, 2006'da %35'e yükselmiştir. Bu tarihten sonra ise çok hızlı bir yükseliş gerçekleşmiş; 2016'da %60'a çıkmıştır (Harrison ve Michelson, 2017, s. 1).

Eşcinsel Hakları Söyleminin Küreselleşmesi ve Uluslararası Kurumlar

Eşcinsellikle ilişkilendirilen hakların "insan hakları" söylemi içinde siyasi bir harekete dönüşmesi, Batı ülkelerinde oluşan bazı faktörlerin bir araya gelişiyle mümkün hale gelmiştir (Rahman, 2020). Ailenin gelenekselliğinden arınması, 1960'larda yükseliş gösteren toplumsal hareketler, eşcinsel hareket için uygun zemin hazırlamış ayrıca insan hakları vurgusu öne çıkmış ve artan tüketim kapitalizmi döneminde kimlik ile bireysel tüketim iç içe geçerek kimliğin dışavurumu kapitalizmin tüketim modeliyle mümkün hale gelmiştir. Bu da eşcinsel alt kültürün gelişmesini sağlamıştır. Örneğin; San Francisco'da kurulan ve gayborhoods olarak bilinen gay gettoları, eşcinsel yaşam

tarzının organizasyonunda önemli olmuştur. Batı ülkelerinde gelişme gösteren bu konunun küresel gündeme dönüşmesi, ulus aşırı ve uluslar üstü kurumların konuya dâhil olmasıyla mümkün olmuştur. Dolayısıyla eşcinsel hakları söylemindeki küreselleştirici güçleri ortaya koymak önemlidir.

Eşcinsel haklarına odaklanan ulus aşırı örgütler son birkaç on yılda çok hızlı bir artış göstermiştir. 1960'lardan sonra yükselişe geçen uluslararası LGBT organizasyonların neredeyse %90'ı 1990'dan sonra teşekkül etmiştir (Thoreson, 2014, s. 52). Yukarıda ismi geçen ILGA'ya (*International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association*) ek olarak IGLHRC (*International Gay and Lesbian Human Rights Commision*) önemli ulus aşırı LGBT oluşumlarından ve eşcinselliğin insan hakları söylemi bağlamında ele alınması için birçok ülkede aktivitelerde bulunmaktadır.² Yine 2000-2010'larda Afrika'da ve Orta Doğu'daki organizasyonları ve aktivistleri destekleyen ulus aşırı örgütler ve savunuculuk faaliyetleri giderek artış göstermiştir (Aylward, 2020). Batı menşeli örgütlerin Batı dışı ülkelerdeki eşcinsel meselelerine dahil oluşu, çalışmanın ileride ele alınacağı üzere eşcinsel hakları üzerinden Batı'nın Orta Doğu ve Afrika'daki hakimiyetini pekiştirme çabası olarak görülmüş ve eleştirilmiştir. Nitekim yerel, bölgesel ve küresel ölçekte eşcinsel haklarına odaklanan ve her geçen gün sayısı artan örgütlerin finansal olarak desteklenmesi önemli bir meseledir ve AB ülkelerinin yanı sıra İsveç, Hollanda, Norveç gibi ülkeler, eşcinsel haklarının savunusuna dair dünyanın farklı bölgelerindeki organizasyonlara milyarlarca dolar kaynak sağlamaktadır. Obama döneminde ABD, eşcinselliğe destek olacak finansal mekanizmaların geliştirilmesinde başı çekmiştir. Ayrıca birtakım özel vakıflar (Astraea Lesbiyen Adalet Vakfı, George Soros'un Açık Toplum Vakfı (*Open Society*), Arcus Vakfı, Sigrid Rausing Fonu) ve uluslararası kalkınma kuruluşları (HIVOS, Oxfam Novib, Amerikan Jewish World Service vb.) da küresel olarak eşcinsel organizasyonlarının finansmanında büyük rol oynamaktadır (Aylward, 2020). Örneğin uluslararası eşcinsel aktivizminin ve Batı dışı ülkelerde eşcinsel hakları savunusunda öne çıkan oluşumlardan olan IGLHRC'nin finans kaynakları arasında İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı (SIDA),

2 Türkiye'den Pembe Hayat derneği trans aktivistlerinin tutuklanması sonrası gelişmeler, ulus aşırı LGBT aktivizminin çalışmasını göstermesi bakımından örnek verilebilir. Bu olay birçok ulus aşırı LGBT örgütünü harekete geçirmiştir. Polise mukavemet ve kamu malına zarar vermektan tutuklanan aktivistlere destek olmak amacıyla ulus aşırı insan hakları örgütleri (İnsan Hakları İzleme örgütü-HRW) ve LGBT örgütleri (ILGA-Europe, GATE-Global Advocates for Trans Equality, COC Netherlands) yalnız destek mesajı göndermekle yetinmemişler, uluslararası planda konunun hangi başlık altında (polis şiddeti mi, keyfi gözaltı mı yoksa azınlık bağlamında mı) ve kimler tarafından (sonuç alabilecekleri uzmanlarla çalışmayı sağlamak için raporu kimin yazacağı bağlamında) ele alınacağı konusunda da lobi yapmışlardır (Thoreson, 2014, ss. 189-190). Pembe Hayat internet sitesinde Türkiye'deki transeksüel aktivistlere hangi ulus aşırı örgütlerin destek verdiği şöyle belirtilmiştir: "Çağrı, Pembe Hayat Derneği, İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), Uluslararası Gey, Lezbiyen, Biseksüel, Transgender, İntersex Derneği Avrupa Birimi (ILGA-Europe) ve Uluslararası Gey ve Lezbiyen İnsan Hakları Komisyonu (IGLHRC) tarafından yapıldı." (Pembe Hayat, 2011).

Open Society Institute, Arcus Gay and Lesbian Fund, Ford Foundation, Atlantic Philanthropies, Hivos, Levi Strauss Foundation, Sigrid Rausing Trust, Arcus API Institute yer almaktadır (Thoresan, 2014, s. 53).

Eşcinselliğin yükselişinin küresel kapitalist sistemle olan ilişkisi çoğu zaman gözden kaçmaktadır. Oysa modern kapitalizmin yalnız makro süreçlere değil aynı zamanda cinsiyetler arası rol ilişkilerine, ailenin organizasyonuna, insanlar arası ilişkilere de dikkat çekici etkileri vardır. Demokratikleşme söylemlerinin eşlik ettiği bu süreçte Batı ülkelerinde mahrem ilişkilerin ya da cinselliğin tümüyle bireyin alanı olarak değerlendirilmesi (kilise ve devletin etkisinin azalması) eşcinselliğe alan açmış, kapitalizmin açtığı yolda ücretli iş ve refah devletinin sunduğu imkânlar bireylerin ilişkilerindeki seçeneklerin de artışına imkân vermiştir (Adam, 2020). John D’Emilio eşcinsel kimliğinin kapitalizmin ve serbest emek sisteminin tarihsel gelişimiyle bağlantılı olduğuna dikkat çekmiş, kapitalizm öncesinde eşcinsel davranış varken eşcinsel kimliğin bulunmadığını kaydederken ücretli emek ve kapitalist sistemin eşcinsel kadın ve erkeklerin kademeli olarak ortaya çıkmasına yol açtığını ifade etmiştir (akt. Singh, 2020, s. 5). Dolayısıyla eşcinselliğin görünürlüğündeki artış sadece kültürel küreselleşme ve internet nedeniyle değil daha temelde modern kapitalist dünya sistemine artan entegrasyonun yol açtığı sosyoekonomik gelişmelerle bağlantılıdır (Adam, 2020). Özellikle 1990 sonrasında neoliberalizm, eşcinsel kimliği ve yaşam tarzını kârlı bir pazar olarak değerlendirmiş, bu dönemde medya özellikle de televizyonlar eşcinsel kimliğin görünürlük kazanmasını sağlamıştır. Böylece eşcinsel hareket, politik kimlikten kültürel ve tüketimci bir kimliğe geçiş aşamasında piyasa güçleriyle kol kola hareket etmiştir (Valocchi, 2017, s. 326). Piyasa tarafından keşfedilen eşcinsel kimlik kolayca metalaştırılmış, arzu nesnesine dönüştürülmüş ve reklam verenler eşcinsel kimlikten faydalanmayı ürünlerinin pazarlanması açısından kârlı bulmuştur. Neoliberal özgürlük söyleminin eşlik ettiği bu gelişme, artan dijitalleşmeyle daha da hızlanmış ve yaygınlık kazanmıştır.

Neoliberalizm açısından desteklenmeye değer bulunan eşcinsel hareket bundan böyle yardımlarla değil büyük kuruluşların yüklü miktarlardaki destekleriyle faaliyet göstermeye yönelmiştir. Mesela; eşcinsel evliliklerin meşruluk kazanması için 2001’de kurulan The Freedom to Marry Campaign, 2.5 milyon dolarlık hibeyle gerçekleştirilmiştir. Yine Amazon.com’un kurucusu Jeff Bezos da eşcinsel evliliklerinin kabulüne çalışmak için kurulmuş olan American Foundation for Equal Rights’a 2.5 milyon dolar bağışlamıştır (Valocchi, 2017, s. 325). Görülen o ki neoliberalizmin ürettiği finans ve dijitalleşmeyle ortaya çıkan yeni elitler, bağışlarını geleneksel konular üzerinde çalışan kuruluşlara yapmak yerine sosyal mühendislik yönü ağır basan eğitim, sağlık ve eşcinsellik alanlarına yönelmekte ve eşcinsel dernek ve vakıfları finanse etmeyi tercih etmektedir. Öte yandan küresel şirketler, LGBT konusunda

açık politik tavır almaktan çekinmemektedir. Başkan Trump döneminde içlerinde Apple, Google, Uber, IBM, Microsoft, Facebook, Amazon'un da yer aldığı 56 teknoloji ağırlıklı şirket, Trump yönetiminin cinsiyet politikalarına karşı ortak bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiri de şu ifadelerle yer verilmiştir: "Transseksüeller bizim sevgili aile üyelerimiz, arkadaşlarımız ve değerli takım arkadaşlarımızdır. Transseksüellere zarar veren şirketlerimize zarar vermiş olur" (Romm, 2018).

Küresel sistem kurumlarının eşcinsellik normunu dünyaya kabul ettirmedeki çabalarını geliştirmekte olan veya gelişmemiş ülkelere yönelik uygulamalarında gözlemlemek mümkündür. Uganda Cumhurbaşkanı Museveni tarafından bir eşcinsellik karşıtı yasaya Şubat 2014'te onay verilmesi üzerine Dünya Bankası Uganda'ya yapacağı 90 milyon dolarlık yardımı askıya almıştır. Dünya Bankası'nın Başkanı Jim Y. Kim, yardımın iptal kararını savunurken üretken insanların çalışma yaşamına katılmamasının ekonomileri kötü etkileyeceğini gerekçe göstermiştir. Bundan sonra Dünya Bankası ile IMF, LGBT'yi desteklemek üzere "It gets better" isimli bir ortak kampanya başlatmışlardır (Rao, 2015, s. 38). The Economist'in öncülüğünde 2015'te başlatılan bu girişimin meyvesi olarak Mart 2016'da Londra'da iş, siyaset ve toplum hayatında önde gelen 200'den fazla liderin bir araya getirildiği bir etkinlik düzenlenerek LGBT karşıtı tutumun ekonomik ve insani maliyeti üzerinde durulmuştur. Bunu takiben eşcinsel aktivistler, Dünya Bankası'nın söylemini benimseyerek LGBT ayrımcılığın sonlandırılmasını yoksulluğun sonlandırılması olarak takdim etmişlerdir. Ulusal ve uluslararası baskılar sonucunda Uganda Anayasası Mahkemesi söz konusu yasayı yasa yapış usulünü gerekçe göstererek iptal etmiştir.

Uganda'daki eşcinsellik kanununa karşılık Dünya Bankası'nın yardımı askıya alan tutumu küresel kapitalizmin öncü kuruluşlarının eşcinsellik savunuculuğu yapmakta olduğunun bir örneğidir. Bunun nedenini sorgulayan Rao, küresel "homokapitalizm" in hem kapitalizmi queerlerle dost kılmaya hem de queeri kapitalizm için güvenli hale getirmeye çalıştığına değinir.³ Eşcinsellerin ekonomiye katkıları ve üretkenlikleri

3 Hardt ve Negri birlikte kaleme aldıkları İmparatorluk adlı eserde, modern kapitalizmde küresel sermayenin işleyiş biçimini ele alırken piyasanın kapitalist pazarlama stratejilerinin postmodernizmle yakın ilişkisine dikkat çeker: "Pazarlama denen şey farklılıklar üzerine kurulu bir pratiktir ve ne kadar verili farklılık varsa pazarlama stratejileri o kadar gelişebilir. Daha çok melez ve farklılaşmış insan kitleleri her biri özgün pazarlama stratejileri gerektiren "hedef piyasaların" sayısını arttıracaktır; yaşları 18-20 arasında olan Latin eşcinsel erkekler için bir strateji, Çinli-Amerikan yeni yetme kızlar için bir başka strateji, vb. Postmodern pazarlama her bir metanın ve her bir grubun farklılığını tanıyıp buna uygun stratejiler belirler. Her farklılık bir fırsattır." (Hardt ve Negri, 2003, s. 170.) Hardt ve Negri, dünya piyasası ideolojisine değinirken farklılara ve çoğulluğa açık oluşu bakımından postmodernist bir yaklaşıma sahip olduğunu belirtir: "Ticaret beraberinde farklılıkları getirir; ne kadar "çok" olursa o kadar hoştur! Farklılıklar (metaların, insanların, kültürlerin vb. farklılığı) hiçbir şeye sabit sınırlardan daha şiddetli saldırmayan dünya piyasasında sonsuz çoğalma yaşıyor gibidir; dünya pazarı sonsuz çoğulluğu içinde ikicil (binary) bölünmeleri etkisiz hale getirir." (Hardt ve Negri, 2003, s. 168)

söylemi de bununla ilişkilidir. Öte yandan eşcinsel hareketin kapitalizmin merkez kurumlarıyla bu içli dışlı hali, Batı dışı ülkeler için daha önemli bir işleve sahiptir. Zira bu toplumlarda eşcinsel kimliğin kuruluşu, HIV/AIDS’le mücadele fonları hatta insan hakları söylemleri yukarıda örnekleriyle belirttiğimiz gibi küresel sermaye tarafından desteklenmektedir (Rao, 2015, s. 48). Böylece küresel sermaye kurumlarının desteğine ihtiyaç duyan ülkeler için eşcinsellik konusu bir sınanmaya dönüşürken dünyayı ikiye ayıran zıtlıklara (Batı-Doğu, medeni-vahşi, gelişmiş-gelişmemiş) bir yenisi daha eklenmiş olur. Nitekim Uganda’daki yasaya karşılık yardımın askıya alınması gündeme geldiğinde Dünya Bankası’nın tutumu, görevinin dışında siyasi tartışmalara karışması olarak değerlendirilmiştir (Rao, 2015, s. 47).

Eşcinsellik konusunun küresel bir meseleye dönüşmesinde BM gündemine girmesi ve BM kurumlarınca meşru muhatap olarak görülmesi yakından ilişkilidir. BM bünyesinde konunun ele alınışı Avrupa’daki seyirden farklı olmuş, LGBT hakları ilk olarak BM kadın konferansı ve HIV/AIDS bağlamında gündeme getirilmiştir. BM çatısı altında insan hakları bağlamında eşcinsel haklarının ele alınmasıysa daha sonra olmuştur (Ayoub & Paternotte, 2020). 1990'lara kadar insan hakları bağlamında ve uluslararası çerçevede ele alınmayan cinsellik, 1993 Viyana'daki Dünya İnsan Hakları konferansında (*World Conference on Human Rights*) ardından aynı yıl CEDAW'ın kabulüyle BM Genel Konseyi'nde gündeme gelmiş; 1994 Kahire ve 1995 Beijing Konferanslarında BM çatısı altında cinsel haklar konsepti geliştirilerek 2000'lerde eşcinsel hakları konusu daha güçlü biçimde gündemde tutulmuştur (Langlois, 2020). 2008'de BM nazarında eşcinselliği kapsayan bir insan hakları bildirgesinin yapılmasına yönelik girişimin ardından (George W. Bush döneminden kabul görmemişti) 2016'da bağımsız bir uzman kurulu oluşturularak cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği (SOGI) temelinde şiddet ve ayrımcılıktan korunma kurulu oluşturulmasına karar verilmiştir.

Eşcinsel hakları konusunun BM genel kurulunda gündeme gelişi ve eşcinsel haklarının temel insan hakları çerçevesi içine dâhil edilmesi, 2011'de Amerikan Dışişleri Bakanlığı döneminde Hillary Clinton'un BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmayla gerçekleşmiştir (Langlois, 2020). Clinton, “eşcinsel hakları insan haklarıdır, insan hakları eşcinsel haklarıdır” diyerek konuyu uluslararası sistemin gündemine getirmiştir. Ayrıca Clinton'un konuşmasıyla küresel gündeme ulaşan LGBT hakları konusunun ele alınışında temel olarak 2006'da Endonezya'nın Yogyakarta şehrinde bir araya gelen bir grup insan hakları uzmanının eşcinsel haklarına dair belirledikleri prensipler (uluslararası hukuk temelinde eşcinsellerin korunması gereken 29 insan hakkı) ele alınmış ve eşcinsel haklarının uluslararası çerçeveye oturtulması hedeflenmiştir. Burada alınan kararlar Yogharta prensipleri olarak anılarak BM standartları olarak kullanılmış ve dış ilişkilerde, sivil toplum ve aktivist gruplarca

referans metin olarak kabul edilmiştir (Langlois, 2020). Buna göre LGBT hakları eşcinsel bireylerin yaşam, güvenlik, şiddet, hastalıktan korunma, ayrımcılıktan, keyfi gözetim ve tutuklamadan korunma, ifade özgürlüğü, dernekleşme özgürlüğü, barışçıl korunma ve diğer uluslararası tanınmış sivil, politik, ekonomik sosyal ve kültürel haklarını içerir (Aylward, 2020).

Büyük ve küresel bir medya kampanyasının eşlik ettiği bu süreçte Birleşmiş Milletler çatısı altında 2012'den beri süregelen "Özgür ve Eşit" kampanyası, eşcinsellik konusunu haklar bağlamında ele almıştır ve bu süreçte BM İnsan Hakları Konseyi önemli bir işlev görmüştür. Konsey, 2011'de insan hakları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ile ilgili ilk BM kararını kabul etmiş, böylece İnsan Hakları Yüksek Komiserliğince hazırlanacak ilk resmi BM raporunun da yolu açılmıştır. Hazırlanan rapor, SOGI (*sexual orientation, gender identity*-cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği) haklarının insan hakları yükümlülükleri olduğunu iddia eden ilk politika belgesi olması bakımından önem arz etmektedir. Bu belgede LGBT bireylerin hakları insan hakları olarak değerlendirilerek korunması yönünde devletler için bir dizi tavsiyede bulunulmuştur (BM İnsan hakları Yüksek Komiserliği, *Herkes Özgür ve Eşit Doğar*, 2012). BM Genel Meclisi'nde kabul edilen EJE (*Extrajudicial, Summary, or Arbitrary Executions Resolution*) ile SOGI'ye açıkça atıfta bulunulmuş, ilk kez cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konusundaki ayrımcı uygulamalara dair devletler araştırmaya davet edilmiştir. BM bünyesindeki en önemli kazanım, 2016'da İnsan Hakları Konseyi'nin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa karşı koruma konusunda bağımsız bir uzmanlık oluşturma yönündeki kararı olmuştur. Bu kararlar bağlayıcı olmasa da uluslararası planda LGBT haklarını destekleyen normun güçlendirilmesi için önemlidir (Aylward, 2020). Zira BM bünyesinde SOGI hakları bağlamında insan hakları yetkilisi atanması, 2012'deki Özgür ve Eşit (*Born Free and Equal*) raporundaki tavsiyenin yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. Öte yandan son dönemde BM bünyesinde Toplumsal Cinsiyet, Temel Nüfuslar ve LGBTI üzerine BM Kalkınma Programı Grubu (*UN Development Program Team on Gender, Key Populations and LGBTI*) adlı bir LGBTI kapsama indeksi oluşturulmaktadır. LGBTI'ye yönelik kapsayıcı veya dışlayıcı uygulamaları açısından dünya ülkeleri hakkında veri toplamayı hedeflemekte olan bu oluşum, Dünya Bankası'nın eşcinselliğin ekonomiye muhtemel katkısı hususundaki yaklaşımıyla uyum içindedir (Richter-Montpetit & Weber, 2017).

Eşcinsel haklarının BM bünyesinde desteklenmesinde üst düzey BM yetkililerinin rolü de önemli olmuştur. 2007-2016 döneminde genel sekreterliği sırasında Ban Ki-Moon'un desteği bu açıdan kritik öneme sahiptir zira eşcinsel haklarını açıktan ilk savunan BM yetkilisi kendisi olmuştur (Aylward, 2020). Moon'un desteği BM İnsan Hakları Komisyonu, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ve İnsan Hakları konseyinden

LGBT'ye zaman içinde artan desteğin ardından gelmiştir. 10 Aralık 2010'da BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon, BM Genel Konseyi'nde açık ve net şekilde LGBT haklarını insan hakları bağlamında ele almış ve desteğini ortaya koymuştur (Thoreson, 2014, s. 4). Ondan sonra da genel sekreterlik düzeyinde destek devam etmiştir ki bu durum, BM bünyesindeki faaliyetleri, organizasyonel işlemleri, belgelerin yaklaşımını da şüphesiz etkilemektedir.

LGBT hakları söylemi, BM gündeminde sahiplenilerek uluslararası sistemin bir parçası haline getirilmiş, böylece haklar bağlamında yeni bir uluslararası düzen oluşturulmak istenmiştir. Söylem, Foucault'a göre iktidar ilişkileri üreten ve kabul edilir olanla olmayana belirleyen söz ve pratiklerdir. Bu anlamda doğru ve yanlış söylemsel olarak kurulur. Ayrıca söylem sadece kavgaları ve baskı sistemlerini açıklayan şey değil ele geçirilmek istenen erktir (Foucault, 1987, s. 24) Bu bağlamda BM tarafından sahiplenilen LGBT hakları söyleminin disiplin gücünü kullanarak neyin doğru ve neyin yanlış olduğunu belirlemede olduğu söylenebilir. Bu yeni insan hakları söylem ve rejiminin Batılı devletler tarafından Batı dışı ülkeler üzerinde "azınlığı korumak" şeklinde çerçevelenerek emperyalist politikalara dönüşme riski göz ardı edilmektedir. Nitekim Hardt ve Negri, yeni bir emperyal rejim olarak tanımladıkları, Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra dünyaya hâkim olan ve küreselleşen piyasa hâkimiyetiyle oluşan düzende yani kendi deyimleriyle "imparatorluk"ta çok uluslu ve ulus üstü kuruluşlar ve BM gibi örgütlerin dünya düzenindeki yerine dair dikkat çekici eleştirilerde bulunmuş ve bu kuruluşların emperyal düzene yönelik hizmetlerine işaret etmişlerdir⁴ (Hardt & Negri, 2003, s. 56).

Medeniyet Projesi Olarak Eşcinsel Hakları Söylemi ve İtirazlar

LGBT haklarının kazanımı ve toplumsal değişim için kamusal görünürlük yeterli olmasa da gerekli bir unsur olarak değerlendirilmiş hem kuramcılar hem de aktivistler seslerinin duyulması ve kamusal diyaloga dâhil olmak için görünürlüğe büyük önem vermişlerdir. Batılı toplumlarda özne oluşumunun görünürlük mantığı etrafında yapılandırıldığını belirten Edenborg, görünürlüğün Batılı epistemolojideki yerine

4 "Büyük çok uluslu ve ulus üstü mali ve ticari kuruluşlarla (IMF, Dünya Bankası, GATT vb.) birlikte BM örgütleri, hepsi ancak dünya düzeninin biyopolitik üretiminin dinamikleri içinde düşünüldükleri zaman ulus üstü tüzel kuruluş açısından anlamlı hale gelir. Unutulmamalıdır ki bu örgütlere şimdi meşruluk kazandıran şey, eski uluslararası düzendeki işlevleri değildir. Şimdi onlara meşruluk sağlayan şey daha çok emperyal düzenin sembiyoz gelişimi içine olanaklı hale gelen yeni işlevleridir. Yeni çerçeve dışında bu kurumların işlevi yoktur. Eski kurumsal çerçeve en iyi halde emperyal makinenin idari personelinin oluşumuna ve eğitimine, yeni bir emperyal seçkinler grubunun "terbiyesine" katkıda bulunur" (Hardt ve Negri, 2003, s. 56).

şöyle dikkat çeker: “Batı’da görünürlük ayrıcalıklı bir epistemolojik statüye sahiptir. Bir şeyin görülebilmesi var olduğuna dair kanıt olarak alınır ve tersine görünmez olan genellikle var olmayan olarak yorumlanır” (Edenborg, 2020). Batılı LGBT aktivizmi, toplumsal kabul ve haklara ulaşım için görünürlüğü gerekli görmektedir ve bu yaklaşım her ne kadar Batı merkezli olmakla eleştirilse de Batı dışında da büyük yankılar uyandırmaktadır. Bu anlamda küreselleşen ve Batı dışı ülkelerde de her sene yapılmakta olan yürüyüşler, hakların elde edilmesi ve toplumsal kabule giden yolda gerekli olduğu varsayılan görünürlüğü sağlama yoludur. Ancak bu durum bir taraftan itirazlara da konu olmakta, görünürlüğün artışının çoğu durumda LGBT karşıtlığını doğurduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra LGBT görünürlük politikalarının Batı dışı ülkelerde uygulanmasının emperyalist projeleri ve kolonyal şiddeti meşrulaştırıcı olduğu da söylenmekte bunun özgürlükler yurdu olarak görülen Batı karşısında baskıcı Doğu çoğu zaman da İslam imgesinin yeniden üretimi olarak değerlendirilmektedir.

Birçok aktivist ve eşcinsel savunucu için Avrupa geneline yayılacak eşcinsel aktivizmi sadece haklarla ilgili olmayıp Avrupa’nın nasıl olması gerektiği konusunda da bir ideal ortaya koymaktadır. Böylece Avrupalı kimliğine yeni bir ayırıcı vasıf daha eklenmiş, eşcinsel hakları savunusu Avrupalı olmanın bir alametifarikası olarak benimsenmiştir. Nitekim artan şekilde eşcinsellik ve eşcinsel haklarının Avrupalı ve Batılı değerlerle özdeşleştirildiği görülmektedir. Son yıllarda artan İslamofobinin dışavurumu olarak Müslümanların Avrupa, Batılı aidiyetlerini reddeden tutumun önemli gerekçelerinden biri eşcinselliğe yaklaşım farkında kendini göstermiştir. Medeniyet üstünlüğü söylemi yeniden üretilerek eşcinsellik savunusu üzerine bina edilmiş olan Avrupalılık retoriği, medeniyeti kendi inhisarında görmekle birlikte aynı oranda eşcinsellik savunusu yapmayan kişi, grup ve toplumları Avrupa ve Batı standartlarının gerisinde kalmakla ve medeni olmamakla itham etmektedir. Böylece eşcinsellik savunusu üzerinden bir devlet milliyetçiliği tesis edildiği belirtilmektedir.

Devlet, kapitalizm ve cinsellik arasındaki ilişkileri yeniden düzenleyerek Batı merkezli politik statükonun devamına yarayan LGBT politikalarının sahiplenilmesini homomilliyetçilik kavramıyla açıklayan Puar (2007), ulus devletin iddia edildiği gibi her zaman heteronormatif olmadığını savunmuştur. ABD örneğinde görüldüğü gibi işgalleri meşrulaştırmaya yarayan bir araç olması nedeniyle eşcinsel kimlik devlet tarafından sahiplenilmekte, böylece hem içeride hem de dışarıda nüfusun bir kısmı (LGBT) sisteme dâhil edilirken barbar olarak tanımlanan bir kısım ise (çoğunlukla Müslümanlar) dışarıda bırakılmaktadır. Bu ayrım, ABD’nin 9/11 sonrası işgallerini ve işkencelerini meşrulaştırıcı bir temel sağlamıştır. Puar’a (2013, s. 338) göre mevcut konjonktürde homomilliyetçilikten en fazla fayda sağlayan devletler İsrail ve ABD’dir. İsrail Filistin’e yönelik işgalini artırırken Müslümanlara vatandaşlık

haklarını vermeyişi buna karşılık eşcinselliği desteklemesi ve İsrail'i eşcinseller için en uygun yer olarak tanımlaması, homomilliyetçilikle açıklanabilecek bir husustur.

Avrupa ve Batı üstünlüğünün bu defa eşcinseller üzerinden kurulması için yeni bir söylem ve eylemsel güç alanı oluşturulmak istendiği söylenebilir. Özellikle Müslüman toplumlar bu bağlamda “Batılı” değerlerin ve bu yeni tür milliyetçiliğin gazabına en sık uğrayanlardır. Eşcinsel karşıtlığı ya da eşcinsel haklarının yeterli düzeyde olmayışı ile suçlanan ülkeler, medeniyetin gerisinde kalmak ve Avrupalı kimliğinin dışında olmakla karşı karşıyadır. Avrupa Komisyonu’nun AB Genişleme Politikası’na ilişkin 2019 Türkiye Raporunda da LGBT insan hakları söylemi gündeme getirilmiş, Türkiye’nin LGBT haklarına dair başarısızlığı konu edilmiştir: “Lezbiyen, eşcinsel, biseksüel, transseksüel ve interseks bireylerin (LGBT) temel haklarının korunması konusunda ciddi endişeler bulunmaktadır” (Avrupa Komisyonu 2019 Türkiye Raporu, 2019, s. 44).

ABD’de de durum medeniyet ve gelişme kriterleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Amerikan yönetimi özellikle Obama döneminde eşcinselliğin desteklenmesini toplumsal gelişmişlik için gerekli bir norm olarak değerlendirmiştir. Öyle ki Hillary Clinton’un vurguladığı şekilde eşcinselliği ciddiye almayan devletler ABD’den yardım almayı hak etmemektedir. Bu açıdan eşcinsel haklarını destekleyen devletler ve desteklemeyenler şeklinde bir ayrım öne sürülmüştür (Agathangelou, 2013, s. 458). Bu durumda LGBT hakları söyleminin mevcut küresel sistemin devamı ve küresel hegemonik iktidarın sürmesi için işlevsel bir araç ve söylem olarak kullanıldığı söylenebilir. Bilhassa tarafların asimetrik güçleri dikkate alındığında eşcinsel hakları söyleminin emperyal hegemonyanın sürdürülmesine yarayan önemli araç olarak değerlendirildiği ve küresel sermayeye muhtaç Batı dışı toplumlar için bir sopaya dönüştüğü görülmektedir.⁵

5 Ulus devletlerin sosyopolitik ve ekonomik özerkliğinin zayıfladığı, eski tarz ulus devlete bağlı emperyalizmin sönmüldüğü ve tüm bunların yerini küresel piyasanın gücüne bıraktığını savunan Hardt ve Negri, küreselleşme çağında egemenliğin de ulus devletten kimseyi dışarıda bırakmayan bir imparatorluk biçimini aldığını savunur. İmparatorluğun düşmanları askeri olmaktan ziyade ideolojik tehdit oluşturur. Bu açıdan emperyal müdahale için meşru kuvvetler arasında sadece askeri önlem bulunmaz. Bunun yanı sıra ahlaki müdahale veya yasal müdahale de vardır. “Ahlaki müdahale dediğimiz şey bugün, haber medyası ve dinsel örgütler dahil çeşitli organlar tarafından hayata geçirilir, ama bunlar içinde en önemli hükümet dışı örgütler (STK) denen örgütlerin bazılarıdır; söz konusu örgütlerin doğrudan hükümetlerin güdümünde olmadıkları için etik ya da ahlaki buyruklar temelinde faaliyet yürüttüğü var sayılır. STK terimi çok çeşitli grupları anlatır, ama biz burada asıl olarak Uluslararası Af Örgütü, Oxfam ve Sınır Tanımayan Doktorlar gibi kendini yardım işine ve insan haklarının korunmasına adanmış küresel, bölgesel ve yerel örgütleri kastediyoruz. STK’lar aslında (bu katılımcıların niyetlerinin aksine olsa bile) yeni dünya düzeninin en güçlü barış silahlarından -İmparatorluğun yardım kampanyaları ve avuç açtırma düzenlerinden- bazılarıdır... Bu şekilde ahlaki müdahale emperyal müdahalenin cepheye sürdüğü kuvvet haline gelir” (Hardt ve Negri, 2003, s. 161).

Küresel ölçekte gündemde olan LGBT kimliği ve buna dair sosyopolitik girişimler, Batılı tecrübenin, cinsiyetin ve cinselliğin Batılı formlarının ürünüdür (Rahman, 2020). Bu Batılı söylem ve kimlikler, insan hakları çerçevesinde Batı dışı ülkelere uygulanırken bunun ayırında olmak gerekir. Ancak Batılı ülkelerin oluşturduğu standartların esas alındığı ve bu çerçevede geliştirilen insan haklarıyla yoğrulmuş eşcinsel hakları söylemi, bizzat ulus aşırı ve ulus üstü kurumlarca dünyanın geri kalan kısmına empoze edilmektedir. Buna ilaveten Avrupa’da yeşeren eşcinsel aktivizmi sadece Avrupa özelinde kalmamış ayrıca Avrupa dışına LGBT haklarının teşviki ve eşcinsel tanınırlığın sağlanması yolunda norm koyucu bir rol icra etmiştir/etmektedir. Bu çerçevede eşcinsel haklarını evrensel insan hakları içinde değerlendirmeye yönelik normatif bir temel kurgulamışlardır (Ayoub & Paternotte, 2020, s. 160).

Küresel kapitalizmin desteğiyle hızla yükselen eşcinsellik savunusu her zaman sessiz sedasız kabul görmemiş hem Avrupa içinden hem de dışından bu projeye karşı tepkiler oluşmuştur. Üstelik bu tepkiler sadece Avrupa’yı eşcinselliği sahiplendiği için “Gayropa” olarak tanımlayan Rusya’dan gelmemekte, bizzat Avrupa ve ABD içinden itirazlar yükselmektedir. Malta, Polonya, Macaristan, İrlanda gibi ülkeler eşcinsellik propagandasına karşı çıkışın yükseldiği ülkelerdir. Sağcılar ve Hristiyan aktivistlerin öne çıktığı bu itirazlarda eşcinsel propagandayı içeren Avrupa projesine yönelik eleştiriler dillendirilmektedir. Buna göre küçük bir elit azınlığın toplumun genelini görmezden gelerek LGBT haklarını empoze ettiği, bunu ulusal ve uluslararası örgütler marifetiyle kabule zorladığı ve toplumları bu soyut projeye dâhil olmaya mecbur bıraktığı savunulmaktadır. Eşcinsel propagandanın itirazında öne çıkan gerekçelerden biri ulusal egemenliktir zira bu propaganda yukarıda değinildiği gibi ulusal egemenlik üzerinde zorlayıcı yönlere sahiptir. Ayrıca Rusya’nın eleştirisinde görüldüğü gibi kültürel otantisiteye aykırı olması bakımından da itiraza konu olmaktadır.

Rusya ve Belarus’ta da eşcinsel propagandayı yasaklayan düzenlemeler çocukların fiziki ve ahlaki sağlığı gerekçesiyle savunulmuştur. Rusya’da 2011-2012’de yerel yönetimlerde eşcinsel propagandasına karşı düzenlemeler yaygınlaşmış ve 2013’te eşcinsel propagandayı yasaklayan yasa imzalanmıştır. 2014 Soçi Olimpiyatları öncesi bir basın toplantısında Rus Devlet Başkanı Putin “Bir şeyin yasak olmasıyla o şeyin propagandasının yasak olması tümüyle farklı şeyler. Biz hiçbir şeyi yasaklamıyoruz ve kimse sokaktan alıp götürülmüyor ve bu tür ilişkilere yönelik bir ceza yok. Rahat ve sakin olabilirsiniz ama lütfen çocukları rahat bırakın” diyerek Rus devletinin yaklaşımını ortaya koymuştur (Wilkinson, 2020).

Eşcinsellik meselesinin toplumsal kutuplaşmanın temel konularından birine dönüştüğü ABD’de ise şiddetli kamusal tartışmalar sürmekte ve siyasi ayrışmanın merkezine oturmaktadır. ABD’de bugün de çok keskin bir biçimde devam etmekte olan

bu tartışmalar, 1980'lerde Hristiyan Amerika'nın özlemine duyanlarca geliştirilmiş ve Moral Majority hareketiyle belirgin olarak kamuoyunu etkilemeyi başarmıştır. Günümüzde Amerikan siyasetinde Demokrat Parti eşcinsel haklarının savunucu olarak temayüz ederken Cumhuriyetçi Parti daha çok geleneksel aile değerlerinin savunusundan yanadır ve LGBT hakları söylemine mesafeli durmaktadır. Ancak eşcinselliğin ana akımda daha fazla yer bulma, sahiplenilme ve temsil edilme imkânına ulaşması özellikle Obama gibi Demokratların yönetiminde LGBT hakları söylemine uygun politikaların belirlenmiş olması, Amerikan toplumunda muhafazakârlar ve liberaller arasında konuyla ilgili ayrışmayı telafisi zor bir şekilde derinleştirmiştir. Başkan Obama'nın açık desteği ve uyguladığı politikalar sonrasında Başkan Trump döneminde eşcinsel haklarına dair istenen gelişme sağlanamamış özellikle dindar evanjeliklerin oyunu alan Cumhuriyetçi Başkan Trump eşcinsel haklarını kısıtladığı düşünülen bazı girişimlerde bulunmuştur. Örneğin; 2018'de sağlık bakanlığı bünyesinde cinsiyetin kadın ve erkekten oluştuğu ve değiştirilemez olduğuna dair bir taslak metin hazırlanmıştır. Buna karşılık 1600 civarı bilim insanı Trump yönetiminin cinsiyeti biyolojik temelli ve ikili (kadın-erkek) olarak tanımlamasına itiraz etmişlerdir. Ancak imza atılan metinde cinsiyetin kadın erkekten ibaret olduğunu reddeden bu kişiler, cinsiyet kimliğinin biyolojik temellerinin karmaşık olduğunu ve tam olarak anlaşılmadığını da belirtmek durumunda kalmışlardır (BBC News, 2 Nov. 2018). Trump sonrasında başkan olan Joe Biden'ın ilk icraatlarından itibaren eşcinsel hakları yeniden Amerikan yönetiminin gündemine yerleşmiştir. Biden, sağlık bakanı yardımcılığına bir trans olan Dr. Rachel Levine'i atamıştır.

Latin Amerika'da görülen eşcinsellik karşıtlığında ise devletten ziyade devlet dışı aktörler ve çoğunlukla da kiliseler rol oynamaktadır (Corrales, 2020). Corrales'e göre 2015'ten sonraki eşcinsel karşıtlığı sürecinin temel taşıyıcıları her geçen gün sayıları artan evanjelikler ve pentekostal Protestanlardan oluşmaktadır. Bu konuda Katolikler ve Protestanlar iş birliği yapmışlar, siyaseti mobilize etmek için konuyu siyasi partilerin gündemine sokmayı başarmışlardır. Böylece eşcinsel hakları söylemine itiraz ederken toplumsal cinsiyet ideolojisi (*gender ideology*) formülasyonu ile cinsiyetin akışkanlığına ve LGBT konularına itiraz etmişlerdir. Buna göre aslında LGBT destekçisi gündem bilimsel bir pozisyon değil bir dogmadır ve yetişkinlerin bu dogmadan kendilerini ve daha da önemlisi çocukları koruması gerekir ki LGBT karşıtı gündemde çocukların korunması hususu önemli bir yer teşkil etmektedir.

Yükselen LGBT aktivizmi akademiden siyasete birçok sahada LGBT söylemlerine uygun bulunmayan yaklaşımların dışlanması için mücadele etmektedir. LGBT iddialarını ve aktivizmini eleştiren akademisyenler, siyasetçiler, sivil toplum üyeleri aktivistlerin hedefi haline gelmekte ve mesleki kariyerlerine ya da kamusal itibarlarına zarar verilmektedir. Örneğin; cinsiyetin kadın ve erkekten oluştuğunu ve akışkan

bir spektrum olarak değerlendirmenin bilimsel olmadığını savunan seksolojist ve nörobilimci Deborah Soh, akademi içinde ve dışındaki eşcinsel aktivistlerce hedef gösterilmiş, araştırma sonuçlarını özgürce ifade edememekten dolayı akademiye terk ederek kariyerine gazeteci olarak devam etmiştir. Cinsiyetin Sonu (*The End of Gender*) adlı kitabında Soh (2020), bir taraftan cinsiyetin sosyal inşa olduğu argümanına ve cinsel yönelim ile cinsiyet kimliğinin ilişkisiz olduğu iddiasına karşı çıkmakta diğer yandan akademik özgürlüğün, ifade özgürlüğünün ve bilimsel nesnellüğün LGBT bağlamında bir mitten öteye geçemediğini ifade etmektedir. Soh'a benzer şekilde evrimci biyolog Colin Wright da eşcinsellik konusundaki araştırmalarında elde ettiği sonuçların hâkim söylemin dışında kalmasından dolayı gördüğü baskı nedeniyle akademik kariyerini terk etmiş genç araştırmacılardandır. Bir başka durumda, Northwestern Üniversitesi psikoloji bölümü öğretim üyesi J. Michael Bailey, 2003'te yayınlanan *The Man Who Would be Queen: The Science of Gender-Bending and Transsexualism* başlıklı kitabıyla akademideki ve akademi dışındaki LGBT aktivistlerin tepkilerine maruz kalmıştır. "Erkek bedenine hapsolmuş kadın" söyleminde ifade edilen problematiği konu edinen Bailey, her ne kadar eşcinsellikle sorunu olmadığını, cinsiyetin kadın ve erkekten ibaret olmadığını düşündüğünü ifade etmiş olsa da çalışmasında 'gerçek' ve 'gerçek olmayan' transseksüel ayrımını getirdiği için ve eşcinsel olmayanların erkek bedenine hapsolmuş kadın değil cinsel fetiş üzerine kurulu bir durum ortaya koyduklarını ifade ettiği için homofobik olarak tanımlanmış ve transseksüel öfkenin odağı haline gelmiştir. Aktivistlerin çabaları sonucunda Bailey'e araştırmaları nedeniyle üniversitesi tarafından soruşturma açılmış, akademisyen arkadaşlarına Bailey'in yanında durmamaları için göz dağı verilmiş, ailesi, çocukları ve arkadaşları tehdit edilmiştir (Dreger, 2008). The New York Times'da yayınlanan yazıya göre Bailey, kitabının yayınlanması sonrasında iki seneyi hayatının en zor dönemi olarak tanımlamıştır (Carey, 2007).

Kanada Toronto'da cinsiyet hoşnutsuzluğu (*gender dysphoria*) ve transgender sağlığı üzerine önemli çalışmalarıyla tanınan Kenneth Zucker da çocukların cinsiyet değiştirmesi konusundaki temkinli tutumundan ötürü LGBT aktivistlerinin hedefi olmuştur. Çocuklarda tıropatik yöntemi kullanarak doğduğu cinsiyette rahat olması için çocuğa yardımcı olunması gereğine dair yaptığı vurgu kendisini hedef haline getirmiştir (Singal, 2016). Hakkında inceleme başlatılan Zucker'ın kliniği kapatılmış, LGBT aktivistleri bunu büyük bir başarı olarak değerlendirmiştir. Brown Üniversitesi'nden Lisa Littman ise ergen gençler üzerine yaptığı araştırmada çocuklukta cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşamadığı halde ilk gençlik döneminde bu sorunu yaşayan gençlerdeki akran etkisini ve sosyal medya etkisini tespit ettiği çalışması sebebiyle hedef haline gelmiş, akademideki ve akademi dışındaki LGBT aktivistlerince bilimsel olmamakla suçlanmıştır (Keating, 2019).

Akademik sahadan verdiğimiz bu ve benzeri örneklerin yanı sıra konuyla ilgili farklı yaklaşıma sahip diğer meslek sahiplerinin de aktivizmden payını aldıklarını belirtmemiz gerekir. Örneğin; Amerikalı gazeteci Abigail Shrier çocuklara uygulanan cinsiyet ameliyatlarına getirdiği eleştirileri içeren kitabı sebebiyle baskıya maruz kalmış, Amazon kitaba ambargo koyarken Youtube da engelleme getirmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki LGBT aktivizminin tepkisine maruz kalan isimler farklı görüşlere sahip olmakla birlikte LGBT konusunda tümünden reddedici olmamakta mesele çoğunlukla transseksüellik bağlamında kadın ve erkek olmak çerçevesinde tartışılmaktadır. Ancak LGBT aktivistleri akademi içinden olduğu gibi akademi dışından da gelen farklı seslere (J. K. Rowling, Megan Murphy, Posie Parker gibi) tahammül göstermemekte, desteğini aldıkları küresel şirketler ve siyasetçilerin katkılarıyla LGBT konusuna eleştirel yaklaşımları susturmaktadır.

Sonuç

Eşcinsel kimliğin küreselleşmesinde ve dünyanın farklı yerlerinde benzer argümanlarla eşcinsel haklarının savunusunda LGBT aktivizminin rolü önemlidir. Ayrıca konunun ulus aşırı ve ulus üstü kurumlarca sahiplenilerek insan hakları söylemi içine dâhil edilmesi meseleyi ileri bir boyuta taşımaktadır. Küreselleşen cinsel kimlik söylemi, Batı'nın politik, ekonomik ve kültürel gücünün iktidar pratiklerine yansımaları olarak değerlendirilebilir. Batılı ülkelerde konuyla ilgili ortaya çıkan itirazlara yönelik gerek aktivistlerden gelen gerekse devlet otoritelerinin gösterdiği tepkiler konunun sadece sivil tartışma alanında olmadığını, LGBT söyleminin yönetimlerce sahiplenildiğini ortaya koymaktadır. Yapılan yasalar ve yeni uygulamalar, eşcinsel hakları söylemine itirazın Batılı ülkelerde her geçen gün daha da zorlaştığını, bu anlamda ifade özgürlüğünün kolayca kısıtlanabildiğini göstermektedir. Ayrıca ulus aşırı ve ulus üstü kurumların konuyu sahiplenmesi ülkeler üzerindeki yaptırım gücüne dayanarak eşcinselliğe (istekli ya da cebri olarak) meşruiyet kazandırma çabasının küresel sistem ayağına işaret etmektedir.

Bugün geçmişten çok daha yoğun oranda gündemimizi meşgul eden eşcinsellik konusu, aktivizm sayesinde ve ulus aşırı ve ulus üstü kurumlar marifetiyle pozitif evrensel değerler üzerinden insan hakları bağlamına dâhil edilerek savunulmakta, böylece mevcut ve muhtemel karşı çıkışlar evrensel değerlere saldıran "barbarlık", insan haklarını gasp eden zalimlikler ve özgürlük karşıtlığı olarak kodlanabilmektedir. Daha da önemlisi bu söylem, arka planda süregelmekte olan iktidar ilişkilerini gizlemektedir. Zira politik ve ekonomik güce sahip olan ve evrensel insan haklarının savunucusu rolünü üstlenmiş bulunan Batılı ülkelerin görece daha az güçlü, kırılğan ekonomilere ve politik yapılarla sahip olan toplumlar üzerindeki iktidar pratiği, insan hakları söylemi eşliğinde gerçekleştirilebilmektedir.

Hardt ve Negri'nin belirttikleri şekliyle küresel farklılık politikasını tanımlayan şey özgür etkileşim ve eşitlik değil yeni hiyerarşilerin dayatılması ya da daimî hiyerarşiler dayatma sürecidir (Hardt & Begri, 2003, s. 172). Bu bağlamda eşcinsel hakları için küresel ölçekte sürdürülen ve neoliberalizmle uyum içindeki politikalar ve yürütülen aktivizm, yeni hiyerarşilerin oluşması açısından değerlendirilebilir. Bu defa oluşturulan hiyerarşide “biz” ve “ötekiler”, “medeni” ve “gayri medeni” ayrımları LGBT savunusu üzerinden yapılmaktadır. Böylece küresel yönetici elitler hem kendi toplumları içinde hem de Batı dışı toplumlar üzerinde kontrolü sağlamanın yeni bir aracını elde etmiş bulunmaktadır. Dahası, hiyerarşi kurucu söylem inşa edilirken çağdaş dünyada Müslümanlar bu hiyerarşinin en altında konumlandırılmıştır. Müslümanların önemli bir kısmının Batılı LGBT hakları söylemine yönelik eleştirel tutumları “gayri medeni” Müslüman imajını yeniden üretirken yükselen İslamofobiye malzeme sağlamakta ve Müslümanların insan haklarına ulaşımına engel konulmasına yol açabilmektedir.

The Development, Institutionalization and Transformation of The LGBT Movement into a Western Civilization Project

H. Şule Albayrak

After 1990 in particular, neoliberalism evaluated the gay identity and lifestyle as a profitable market. In this period, media, especially television, made the gay identity visible. Thus, the gay movement moved arm in arm with market forces during the transition from a political identity to a cultural and consumerist identity (Valocchi, 2017, p. 326). The gay identity the market had discovered was easily commodified and turned into an object of desire, and advertisers found using the gay identity to be profitable for marketing their products. This development, accompanied by the neoliberal discourse on freedom, has accelerated and become widespread with the increases in digitalization.

Homosexuality's transformation into a global issue is closely related to its inclusion onto the agenda at the United Nations (UN) and thus becoming a legitimate addressee of UN institutions. The issue of gay rights was brought to the agenda in the UN General Assembly, and the inclusion of gay rights in the basic human rights framework was realized with United States Secretary of State Hillary Clinton's speech at the UN General Assembly in 2011. Clinton brought this issue to the agenda of the international system by stating, "... gay rights are human rights, and human rights are gay rights" (Langlois, 2020).

According to Foucault (1987, p. 24), a discourse is the words and practices that produce power relations and that determine what is and is not acceptable. In this

@ Assoc. Prof., Marmara University. sule.albayrak@marmara.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0003-0311-5121>

 © İlmî Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/M0686
insan & toplum, 2023; 13(3): 32-56
insanvetoplum.org

 Received: 08.01.2022
Revision: 19.04.2022
Accepted: 27.05.2022
Online First: 18.07.2022

sense, right and wrong are discursively established. In addition, discourse is not only what explains the fights and systems of oppression, but also the power to be seized. In this context, the UN's discourse on LGBT rights determines what is right and wrong by using its disciplinary power. This new human rights discourse has been framed as protecting a minority, and the risk it has of turning into imperialist policies in non-Western countries is ignored. In fact, Hardt and Negri (2003, p. 56) made remarkable criticisms of the position multinational and supranational organizations and institutions such as the UN have had in the dominant world order since the end of the Cold War and pointed out how these organizations serve an imperial order.

Gay Rights Discourse as a Western Civilization Project and Its Objections

For many activists and gay advocates, the gay activism that spreads across Europe is not just about rights; it also sets an ideal for what Europe should be like. Thus, a new distinctive feature has been added to the European identity, and the advocacy of gay rights has been adopted as a hallmark of being European. As a matter of fact, homosexuality and homosexual rights are seen to increasingly be identified with European and Western values. The rhetoric of Europeanism has been built on the defense of homosexuality by reproducing the discourse of civilizational superiority, and while Europeanism sees civilization in its own monopoly, it also accuses people, groups and societies that do not advocate homosexuality of falling behind European and Western standards and of being uncivilized.

The advocacy of homosexuality has risen rapidly with the support of global capitalism and has not always been silently accepted. Responses against this project have also been seen both inside and outside of Europe. Moreover, these responses do not just come from Russia but also from within Europe and the USA themselves. Countries such as Malta, Poland, Hungary, and Ireland are countries where opposition to homosexual propaganda is on the rise. Right-wing and Christian activists come to the fore in these objections, which voice criticisms of European projects involving homosexual propaganda. Accordingly, a small elite minority are argued to have imposed LGBT rights by ignoring the general public, forcing it to accept the discourse through national and international organizations and forcing societies to be involved in this project. The discourse is also subject to objection in terms of its contradiction to cultural authenticity.

Conclusion

The role of LGBT activism has been important in globalizing the gay identity and defense of gay rights by using similar arguments in different parts of the world. In addition, having transnational and supranational institutions adopt this issue and include it in the human rights discourse has advanced the issue to a new level. The reactions from both activists and state authorities to the objections that have arisen regarding the issue in Western countries has revealed the issue to not only involve the field of civil discussion but also that the LGBT discourse is embraced by state administrations. Laws and new regulations show that opposition to the gay rights discourse is becoming more and more difficult in Western countries and that freedom of expression is able to be easily restricted in this sense.

As Hardt and Negri (2003, p. 172) have pointed out, free interaction and equality are not what define the global politics of difference: The imposition of new or permanent hierarchies does. In this context, policies and activism carried out for gay rights on a global scale and in harmony with neo-liberalism can be evaluated in terms of the formation of new hierarchies. The distinctions between “us” and “others” and between civilized and uncivilized are made through the defense of LGBT in the hierarchy currently being created. Thus, the global ruling elites have acquired a new means of maintaining control both within their own societies and over non-Western societies. Moreover, Muslims have been positioned at the bottom of this hierarchy in the contemporary world as this hierarchical discourse has been constructed. While the critical attitudes from a significant percentage of Muslims toward the Western LGBT rights discourse has reproduced the image of Muslims as being uncivilized, this has also provided fuel for Islamophobia to rise and may lead to obstacles in Muslim access to human rights.

Kaynakça | References

- Avrupa Komisyonu AB Genişleme Politikasına İlişkin 2019 Türkiye Raporu. (2019). https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu_tr.pdf adresinden 6.3.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Adam, B. (2020). Political economy, sexuality, and intimacy. M. J. Bosia, M. McEvoy, & M. Rahman (Eds.). In *The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics*. Oxford University Press.
- Agathangelou, A. M. (2013). Queerness as a speculative economy and anti-blackness as terror. *International Feminist journal of Politics*, 15(4), 453-476.
- Albayrak, H. Ş. (2020). Yeni normalin inşası/icbarı süreci olarak LGBT. *Lacivert Dergi*. Haziran.
- Ayoub, P., & Paternotte, D. (2020). Europe and LGBT Rights: A Conflicted Relationship. M. J. Bosia, M. McEvoy, & M. Rahman. (Eds.). In *The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics*. Oxford University Press.
- Aylward, E. (2020). Intergovernmental organizations and nongovernmental organizations: The development of an international approach to LGBT issues. M. J. Bosia, M. McEvoy, & M. Rahman. (Eds.). In *The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics*. Oxford University Press.
- Bailey, J. M. (2003). *The man who would be queen*. Joseph Henry Press.
- BBC News. (2 Nov. 2018). *Over 1600 scientists condemn trump transgender proposal*. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-46067559> adresinden 25.6.2021 tarihinde erişilmiştir.
- BM İnsan hakları Yüksek Komiserliği. (2012). *Herkes özgür ve eşit doğar*. https://www.ohchr.org/Documents/Publications/BornFreeAndEqual_Turkish.pdf adresinden 12.3.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Butler, J. (2014). *Bela bedenler*. C. Çakırlar & Z. Talay (Çev.). Pinhan Yay.
- Carey, B. (2007). Criticism of a gender theory, and a scientist under siege. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2007/08/21/health/psychology/21gender.html> adresinden 20.6.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Corrales, J. (2020). The expansion of LGBT rights in Latin America and the backlash. M. J. Bosia, M. McEvoy, & M. Rahman. (Eds.). In *The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics*. Oxford University Press.
- Dreger, A. D. (2008). The controversy surrounding the man who would be queen: A case history of the politics of science, identity, and sex in the internet age. *Arch Sex Behav*, 37, 366-421.
- Edenborg, E. (2020). Visibility in global queer politics. M. J. Bosia, M. McEvoy, & M. Rahman. (Eds.). In *The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics*. Oxford University Press.
- Foucault, M. (1987). *Söylemin düzeni*. T. Ilgaz (Çev.). Hil Yay.
- Foucault, M. (2007). *Cinselliğin tarihi*. H. U. Tanrıöver (Çev.). Ayrıntı Yay.
- Hardt, M. & Negri, A. (2003). *İmparatorluk*. A. Yılmaz (Çev.). Ayrıntı Yay.
- Harrison, B. F. ve Michelson, M. R. (2017). *Listen, we need to talk, how to change attitudes about LGBT rights*. Oxford Uni. Press.
- Keating, S. (2019). Gender dysphoria isn't a 'social contagion', according to a New Study. *BuzzFeedNews*. <https://www.buzzfeednews.com/article/shannonkeating/rapid-onset-gender-dysphoria-flawed-methods-transgender> adresinden 25.6.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Langlois, A. J. (2020). Making LGBT Rights into human rights. M. J. Bosia, M. McEvoy, & M. Rahman. (Eds.). In *The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics*. Oxford University Press.
- Pembe Hayat. (2011). *Transeksüellere yönelik şiddeti durdurun*. <http://www.pembehayat.org/haberler/de-tay/319/transeksuellere-yonelik-siddeti-durdurun> adresinden 6.3.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Puar, J. (2007). *Terrorist assemblages*. Duke University Press.
- Puar, J. (2013). Rethinking homonationalism. *Int. J. Middle East Studies*, 45, 336-339.

- Rahman, M. (2020). What makes LGBT sexualities political?: Understanding oppression i sociological, historical, and cultural context. M. J. Bosia, M. McEvoy & M. Rahman. (Eds.). In *The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics*. Oxford University Press.
- Rao, R. (2015). Global homocapitalism. *Radical Philosophy*, 194, 38-49.
- Rayside, D. (2020). Early advocacy fort he public recognition of sexual diversity. M. J. Bosia, M. McEvoy & M. Rahman. (Eds.). In *The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics*. Oxford University Press.
- Richter-Montpetit, M. ve Weber, C. (2017). Queer international relations. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. Oxford University Press.
- Romm, T. (2018). Apple, Facebook and Google among 56 businesses telling Trump not to weaken transgender rights. *Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/technology/2018/11/01/apple-facebook-google-among-businesses-telling-trump-not-weaken-transgender-rights/> adresinden 5.6.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Singal, J. (2016). How the fight over transgender kids got a leading sex researcher fired. *The Cut*. <https://www.thecut.com/2016/02/fight-over-trans-kids-got-a-researcher-fired.html> adresinden 21.6.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Singh, P. (2020). Research on diversity in sexual identities: beyond binaries. M. J. Bosia, M. McEvoy & M. Rahman. (Eds.). In *The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics*. Oxford University Press.
- Smith, M. (2020). LGBT Politics in Anglo American democracies. M. J. Bosia, M. McEvoy, & M. Rahman. (Eds.). In *The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics*. Oxford University Press.
- Soh, D. (2020). *The end of gender*. Threshold Editions.
- SurveyLA. (2014). Lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) context statement. *Los Angeles Citywide Historic Context Statement*. https://planning.lacity.org/odocument/23b499c0-1f2e-49cc-842e-8744c439acf6/LosAngeles_LGBT_HistoricContext.pdf adresinden 25.4.2022 tarihinde erişilmiştir.
- The Equal Jus Legal Handbool to LGBT Rights in Europe*, <http://www.equal-jus.eu/>. http://www.lgl.lt/en/files/Equal-Jus-Legal-Handbook-to-LGBT-Rights-in-Europe_01.pdf adresinden 26.4.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Thiel, M. (2020). Queering scholarship?: LGBT politics as an analytical challenge for political science and international relations. M. J. Bosia, M. McEvoy, & M. Rahman. (Eds.). In *The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics*. Oxford University Press.
- Thoreson, R. R. (2014). *Transnational LGBT activism, working for sexual rights worldwide*. University of Minnesota Press.
- Valocchi, S. (2017). Capitalisms and gay identities: Towards capitalist theory of social movements. *Social Problems*, 64, 315-331.
- Wilkinson, C. (2020). LGBT rights in the former societ union: The evolution of hypervisibility. M. J. Bosia, M. McEvoy, & M. Rahman. (Eds.). In *The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics*. Oxford University Press.